

Nikola Gavella,
PRIVATNO PRAVO,
Narodne novine, Zagreb, 2019., 448 str.

UDK: 347.1.01(048.1)

DOI: 10.3935/zpfz.69.2.06

U osvrtu na djelo *Privatno pravo* profesora emeritusa Nikole Gavelle izlažem metodološku raščlambu djela s aspekta filozofije prava kao filozofije pravne znanosti. Nastojim pokazati kako je riječ o višeslojnom djelu, koje u smislu znanstvenog identiteta pripada barem trima znanstvenim disciplinama. Ono, prije svega, pripada analitičkoj (strukturnoj) teoriji privatnog prava, zatim normativnoj teoriji privatnog prava te, konačno, pravnoj znanosti ili doktrini hrvatskog privatnog prava. S obzirom na odnos analitičkog i normativnog u djelu *Privatno pravo* najprije raspravljam o normativnom aspektu djela.

Normativna teorija privatnog prava bavi se normativnim, vrijednosnim, ocjenjivačkim pitanjima o privatnom pravu. Ona privatno pravo ne opisuje, nego govori o tome kakvo bi privatno pravo općenito ili u pojedinom pozitivnopravnom poretku (primjerice hrvatskom) trebalo biti. Ona govori o svrhama privatnog prava i njegovu vrijednosnom, etičko-političkom opravdanju. Normativna je teorija privatnog prava, dakle, propisujuća djelatnost. U knjizi *Privatno pravo* Nikole Gavelle normativna se teorija privatnog prava sastoji u izlaganju svjetonazorskih, ideoloških, etičko-političkih temelja suvremenog privatnog prava. Prema Gavelli, suvremeno se privatno pravo temelji (i, kako nedvosmisleno proizlazi iz ukupnosti teksta, treba se temeljiti) na svjetonazorskim zasadama individualizma i liberalizma, a napose na njihovim učenjima o slobodi i ravnopravnosti svih ljudi.¹ Sukladno tim svjetonazorskim temeljima, privatno pravo pravni položaj osoba uređuje četirima osnovnim načelima (načelo ravnopravnosti sudionika u privatnopravnim odnosima, načelo dispozitivnosti, načelo prometnosti i načelo imovinske sankcije), iz kojih se zatim izvode preciznija pravna pravila privatnog prava.² Tako utemeljeno privatno pravo, smatra Gavella, sredstvo je za obranu

¹ Gavella, N., *Privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 6.

² *Ibid.*, str. 13.

ljudske slobode od nepoželjnih vanjskih čimbenika.³ U tom je segmentu riječ o opravdavajućem vidu normativne teorije privatnog prava. Gavellina se normativna teorija privatnog prava, međutim, pojavljuje i u kritičkom obliku, kada, ocjenjujući položaj privatnog prava u pravnim porecima socijalističkog pravnog kruga, utemeljenim na svjetonazorskim temeljima kolektivizma i socijalizma, negativno vrednuje sužavanje područja ljudske slobode, slobode za samostalno i voljno djelovanje, krnjenje privatnog prava i njegovo podređivanje javnom pravu.⁴

Velik dio teksta djela *Privatno pravo* pripada području analitičke (strukturne) teorije privatnog prava. Analitička (strukturna) teorija privatnog prava bavi se oblikovanjem pojmova (pomoću stipulativnih definicija i redefinicija) prikladnih za opisivanje privatnog prava. Ona je strukturna jer oblikuje pojmove koji se odnose na strukturu privatnog prava (poput pojmova privatnog prava, privatnopravne norme, sukoba privatnopravnih normi, privatnopravnog odnosa, privatnopravnog posla, valjanosti i učinkovitosti privatnopravnog posla itd.). Kao takva, ona je pojmovni pothvat čija je prvenstvena svrha omogućiti lakše, preciznije i adekvatnije formuliranje i organiziranje znanja o sadržaju privatnog prava. U tom smislu, kao pojmovni laboratorij privatnog prava, ona služi kao analitičko sredstvo, teorijski alat privatnopravnoj znanosti i doktrini privatnog prava. Analitička teorija privatnog prava je opća u najjačem smislu kada joj je pretenzija da oblikuje pojmove prikladne za opisivanje svakog mogućeg privatnopravnog uređenja. Ona je opća u jakom smislu kada nastoji oblikovati pojmove prikladne za opisivanje određenog kruga privatnopravnih uređenja (primjerice, kontinentalnoeuropskih privatnopravnih uređenja). Ona je opća u slabom smislu kada želi oblikovati pojmove i načela zajednička različitim područjima privatnog prava (primjerice, stvarno, obvezno, nasljedno, obiteljsko, autorsko pravo) jednog određenog pozitivnopravnog sustava (primjerice, hrvatskog). U djelu *Privatno pravo* Nikole Gavella analitička teorija privatnog prava zastupljena je u svim onim dijelovima, a to je i pretežit dio ukupnog teksta, u kojima se izlažu temeljni pojmovi privatnog prava (primjerice, privatnopravne norme, privatnopravni odnos, privatnopravni posao), oblikuju definicije tih pojmova, pojmovi dalje raščlanjuju putem nizova distinkcija i klasifikacija itd. Pritom se ponekad čini da Gavella temeljne pojmove privatnog prava definira tako da njihov sadržaj izvodi iz vrijednosnih, individualističko-liberalističkih temelja privatnog prava, tj. svoje normativne teorije privatnog prava. S obzirom na to da iz ukupnosti djela *Privatno pravo* proizlazi da, prema Gavelli, privatno pravo u svojem jezgrenom sadržaju jedino može i postojati ako je utemeljeno na navedenim svjetonazorskim temeljima, Gavellina se analitička teorija privatnog

³ *Ibid.*, str. 12.

⁴ *Ibid.*, str. 64 – 68.

prava u tom segmentu prikazuje kao opća teorija privatnog prava u najjačem smislu, tj. kao univerzalna teorija privatnog prava. S druge strane, ponekad se čini da Gavella temeljne pojmove privatnog prava predstavlja kao zajedničke privatnim pravima kontinentalnoeuropskog pravnog kruga, što bi je činilo općom teorijom privatnog prava u jakom smislu ili, na što se ona u konačnici svodi, komparativnom privatnopravnom znanošću. Međutim, s obzirom na izostanak poredbenopravne metode i pretežno oslanjanje na sadržaj hrvatskog privatnopravnog uređenja, obuhvaćajući gotovo sva njegova područja (stvarno, obvezno, nasljedno, statusno, obiteljsko, autorsko i druga prava), čini se da je u djelu *Privatno pravo* najzastupljenija analitička teorija privatnog prava u trećem smislu, tj. analitička (strukturna) teorija hrvatskog privatnog prava.

Treći se sloj znanstvenog identiteta djela *Privatno pravo* odražava u pravno-znanstvenoj ili doktrinarnoj obradi hrvatskog privatnog prava. Pravna znanost ili doktrina privatnog prava, prema klasičnoj koncepciji, bavi se, prije svega, utvrđivanjem i rangiranjem pravnih izvora prostorno-vremenski određenog privatnopravnog uređenja, utvrđivanjem smisla sadržaja normativnih dokumenata kojima se formuliraju privatnopravne norme u tom privatnopravnom uređenju, utvrđivanjem valjanosti navedenih normi te njihovom sistematizacijom, svođenjem sadržaja većih kompleksa normi na manji krug pojmovnih kategorija. U djelu *Privatno pravo* pravna je znanost ili doktrina privatnog prava, i to kao pravna znanost hrvatskog privatnog prava, najzornije zastupljena u poglavlju *Pravni izvori normi hrvatskog privatnog prava*⁵, u kojem Gavella iscrpno i podrobno utvrđuje pravne izvore našeg privatnopravnog uređenja te određuje njihov položaj u (materijalnoj) hijerarhijskoj ljestvici pravnih izvora. Nadalje, iako Gavella primjere hrvatskih privatnopravnih zakonskih rješenja često navodi primarno u funkciji ilustracije privatnopravnog teorijskog ili pojmovnog alata (što izrijeком najavljuje u Predgovoru)⁶, brojnost i sveobuhvatnost primjera kojima oslikava u glavnom tekstu izložene temeljne pojmove privatnog prava te oprimjerenost gotovo svakog većeg segmenta našeg privatnopravnog uređenja, opravdava zaključak da je njima ujedno uspješno opisan i sistematiziran (prema pojmovnom aparatu koji je u najvećoj mjeri rezultat analitičkoteorijskog sloja djela) velik dio hrvatskog privatnopravnog uređenja te da se i u ukupnosti tih primjera odražava pravno-znanstveni ili doktrinarni sloj znanstvenog identiteta djela *Privatno pravo*.

Zaključno bih želio reći sljedeće. Prije tri godine (2016.) hrvatska je pravna znanost dobila suvremeni sustav teorije prava (ili, kako se još zna reći, opće

⁵ *Ibid.*, str. 85 – 125.

⁶ *Ibid.*, str. V.

teorije prava). Riječ je o hrvatskom prijevodu knjige *La sintassi del diritto* (Sintaksa prava) talijanskog teoretičara prava Riccarda Guastinija. Ove je godine (2019.) hrvatska pravna znanost obogaćena vrlo uspješnim sustavom teorije (hrvatskog) privatnog prava, izloženim u djelu *Privatno pravo* Nikole Gavelle. Nadam se da hrvatska pravna znanost neće dugo čekati na treći nužni dio ove trilogije, tj. sustavnu teoriju (hrvatskog) javnog prava.

*Izv. prof. dr. sc. Luka Burazin**

* Dr. sc. Luka Burazin, izvanredni profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; luka.burazin@pravo.hr; ORCID: orcid.org/0000-0002-2437-8871